

З ІСТОРІЇ ХОРОВОЇ МУЗИКИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX–XX ст.

У статті висвітлюються генезис та основні етапи розвитку хорового мистецтва на теренах сучасної Тернопільської області, що формувалися під впливом комплексу специфічних регіонотворчих чинників. Розглядається процес переходу від аматорства до професіоналізму хорового мистецтва, який пов'язаний з відкриттям спеціалізованих навчальних закладів у регіоні. Аналізуються сфери функціонування хорової музики в період II пол. XIX–XX ст.

Ключові слова: хорова музика, регіональна культура, Тернопільщина, музичне мистецтво, хорові колективи.

Осягнення історії українського мистецтва як цілісного неперервного процесу неможливе без детального та всебічного аналізу регіональних культурно-мистецьких рухів. Дослідження музичного мистецтва крізь призму їх регіональних особливостей сьогодні є актуальним і сприяє формуванню регіоналістики як окремого відгалуження сучасного мистецтвознавства.

Усебічне вивчення музичної культури Тернопільщини – необхідна умова для пізнання сутності регіональних мистецьких процесів, що відбувалися на території Західної України зокрема та відтворення цілісності й історичної послідовності розвитку національної культури загалом. Нині існує низка досліджень, присвячених різним аспектам музичного життя краю. Фундаментальними краєзнавчими роботами є праці Л.Бойцун [2; 3] і П.Медведика [23]. У дослідженнях М.Іздепської-Новіцької висвітлено діяльність аматорських хорів [18] і боянівських осередків у Тернополі [19] та Бережанах [17]. Крім того, указана проблематика знайшла своє відображення в працях Г.Олексін [24], І.Шуль-Бевської [31], А.Ороновського [25], а також у численних історично-мемуарних збірниках повітових округ Тернопільського воєводства, виданих свого часу в США представниками української діаспори [4; 5; 20; 27]. Однак типові особливості розвитку музичного мистецтва зазначеного регіону та його місце в національній культурі недостатньо висвітлені як з культурологічних, так і з мистецтвознавчих позицій, що й зумовлює актуальність теми статті.

Мета статті – дати загальну характеристику розвитку хорової музики як важливого чинника культурно-мистецького становлення Тернопільщини.

В історію української культури Тернопільський регіон увійшов як важлива в культурно-мистецькому сенсі складова Галичини, де інтенсивно розвивалися музичне й театральне мистецтво, видавнича справа тощо. Зародження аматорського, а згодом й професійного мистецтва було підготовлено вагомими здобутками талановитих краян не лише в царині музики, але й в інших сферах культури.

Головним визначником історико-етнографічних регіонів є територія, що окреслює зональний тип регіональної культури та зберігається в пам'яті людей як символ етнічної історії. Формування географічних кордонів Тернопільщини бере початок з 1782 р., коли в складі Австрійської імперії з'явилася адміністративно-територіальна одиниця Тернопільський циркул, до складу якого входили центральні та східні райони сучасної області. Значно давнішими на теренах краю є історично-географічні землі Теробовлянщини (Теробовельське князівство – одне з трьох удільних князівств Галицької землі) і Крем'янецьчини (уперше виступає як Крем'янецька волость Волинської землі в XIII ст. – галицько-волинський період української історії). Крім цього, організаційно-територіальні функції раніше від Тернополя мали міста Шумськ, Збараж, Червоногород, Вишнівець, Чортків, а разом з Тернополем отримали Заліщики й Бережани. До 1782 р. Тернопіль був провінційним містом на околиці Теробовельщини.

Надалі історико-географічна Тернопільщина адміністративно асоціювалася з повітом Австро-Угорщини (1867–1914 і 1918 рр.), краєм і губернією Росії (у часи тимчасової військової окупації 1810–1815 і 1914–1917 рр.), воєводством Західно-Української Народної Республіки (1918–1919 рр.), Галицькою Соціалістичною Радянською Республікою, столицею якої був Тернопіль у середині 1920 р., воєводством Польської Речі Посполитої (1921–1939 рр.). Конфігурація регіону постійно й суттєво змінювалася, аж поки 4 грудня 1939 р. не була зафіксована в сучасних межах адміністративної області Української РСР. До цієї території в радянській публіцистичній і краєзнавчій літературі вживали назву Надзбруччя або ж Надзбручанський край. Таке найменування покликане було акцентувати значення річки Збруч, яка виконувала

функцію політичного кордону, однак указаний топонім не став активно вживаним [14; 16]. Натомість вважаємо доцільним використання топоніма “Тернопільщина” та понять “Тернопільський край” і “Тернопільський регіон” як синонімів для визначення територіально-адміністративної складової України – теперішньої Тернопільської області.

Наслідком складного історичного розвитку Тернопільщини є накладання на її теренах трьох великих етнографічних земель – Галичини, Волині та Поділля, що, у свою чергу, внесло музичне розмаїття в культурне життя краю.

Початковий етап соціокультурного становлення регіону (1850–1900) пов’язаний із салонним і домашнім музикуванням. За відомостями, що наводить краєзнавець Л.Бойцун, серед осередків відомих своєю захопленістю в музикуванні виокремлюється дім Антона Ліпінського*. Учасниками музичних салонів були скрипалі Никодим Бернацький, Кароль Ліпінський, гітарист Станіслав Щепанський та ін. Однак українська музика тут звучала вкрай рідко, оскільки учасники вечорів були здебільшого представниками польської еліти [3].

Осередком культурного життя української громади був Тернопільський замок, зал якого з 1850-х рр. став ареною для святкових заходів. Непересічною подією музичного життя міста були вистави українського театру “Руська бесіда” зі Львова, трупа якого вперше завітала до Тернополя в 1865 р. і розпочала свої гастролі виставою “Назар Стодоля”. Крім того, глядачі мали можливість переглянути п’єси І.Котляревського “Наталка Полтавка”, Г.Квітки-Основ’яненка “Щира любов”, Ю.Коженевського “Верховинці” і С.Монюшка “Галька”. Зі спогадів О.Барвінського дізнаємося, що “цей театр був другою рідною школою <...> і, поряд з тодішнім українським письменством, став справжнім вогнищем, з якого віяло подувом щирого народного життя” [1, с.86].

У березні 1877 р. у Тернополі засновується “Товариство друзів музики”, яке вже 16 квітня в концертному залі замку відсвяткувало силами місцевих музикантів перший концерт. Цього ж року при товаристві заснуються чоловічий хор і музична школа під керівництвом Владислава Вшелячинського [2, с.28]. Поширеною практикою для товариства була організація концертів та урочистих академій. Приміром, 22 травня 1898 року відбувся вокально-декламційний вечір на честь А.Міцкевича за участю хору товариства [10].

Резонансною подією в мистецькому житті міста став перший публічний Шевченківський концерт у залі замку, проведений 1 лютого 1882 р. за активної участі чоловічого хору зі Львова під керуванням А.Вахнянина. Повертаючись безпосередньо до спогадів О.Барвінського, дізнаємося, що “вістка про цей концерт рознеслася по Поділлю висланими запрошеннями та розбудила руську інтелігенцію в Тернополі і околиці <...> у святковий день з’явилося стільки людей, що ледве половина могла зайти в приміщення”. У програмі прозвучали твори М.Вербицького, М.Лисенка, М.Кропивницького й А.Вахнянина [1, с.311].

Як відгук на концерт у газеті “Діло” знаходимо фейлетон професора Петра Левицького** про вищезгаданий захід, у якому зазначалося: “Довго ще проходжувався, щоби успокоїти себе. Довго ще гомоніли пісні в моїй душі, довго ще стелилися мої зворушені думки по нашій широкій країні, а уста шептали щире “спасибіг” тим душам, що розбудили наше Поділля з его дрімоти” [1, с.311]. Концерт став потужним імпульсом для активізації мистецького руху в Тернопільському краї. Уже з кінця XIX – початку XX століть стало традицією проведення чайних вечорів, організаторами яких виступали бургомістри, старости, а згодом – воеводи або дружини цих високопосадовців. На фестинах – своєрідних народних гуляннях – гарний відпочинок органічно поєднувався з іграми, атракціонами та благодійністю. Найулюбленишим місцем для цих заходів у літню пору був міський парк (нині Парк Слави) і парк у Великих Гаях.

Отже, розвиток аматорського музикування на Тернопільщині в 1850–1900-х роках свідчить про його різноплановість і насиченість не лише вузькою сферою розваг та естетичної насолоди, а й підпорядкованістю спектру добродійних, просвітницьких і духовно-патріотичних цілей.

* Антон Ліпінський – віолончеліст, брат відомого польського скрипаля Кароля Ліпінського, який гастролював в Європі та виступав із Н. Паганіні.

** Тут і далі цитати подаються із збереженням орфографії джерела.

Наступний період становлення музичного мистецтва в регіоні (1900–1939) пов'язаний з діяльністю товариств, при яких створювалися аматорські гуртки. Показовим у цьому сенсі є діяльність товариства “Просвіта”. Важливою складовою просвітянської роботи був розвиток культурного рівня місцевих жителів шляхом їх залучення до різного роду мистецької діяльності: театральної, хорової, інструментальної тощо. У репертуарі хорів були здебільшого українські народні пісні, а також авторські твори В.Безкоровайного, М.Вербицького, Ф.Колесси, М.Лисенка та ін. Особливої ваги в цьому сенсі набуває факт заснування в с. Денисів першої на Тернопільщині просвітянської читальні, організатором якої став сільський священник о. Йосип Вітошинський (1838–1901). У 1868 році при читальні організований хоровий осередок, який, на думку Н.Кобрин, “можна вважати чи не найкращим зразком тогочасного просвітнього читальняного хору” [21, с.270; 8]. Крім того, хорові секції створювалися при товариствах “Луг”, “Союз українок”, “Молода громада”, “Рідна школа” тощо.

Найбільш репрезентативним хором тернопільської громади протягом 1900–1939 рр. був “Тернопільський Боян”. Датою заснування товариства вважається 1 грудня 1900 року, оскільки саме в цей день, як свідчать архівні документи, офіційно зареєстровано статут “Бояна” [30]. Колектив об'єднував у своєму складі вчителів, студентів, працівників культури, музикантів та урядовців різних установ. У репертуарі – твори М.Вербицького, Д.Бортнянського, А.Вахнянина, Ф.Колесси, М.Лисенка, С.Людкевича та ін. У різний час керівниками хору були О.Терлецький, І.Левицький, В.Безкоровайний, В.Менцинський і В.Майковський. Крім Тернополя, товариство “Боян” мало свої осередки в Чорткові, Копиченцях і Бережанах [17].

Етап професіоналізації музичного мистецтва в Галичині пов'язаний з відкриттям у 1903 р. Вищого музичного інституту у Львові. Предтечею Тернопільської філії була музична школа, заснована в 1922 р. при товаристві “Боян” професором В.Безкоровайним. Першими викладачами закладу стали І.Любчак і С.Трояк-Дзядів (фортепіано), Ю.Крих (скрипка), В.Безкоровайний та Ю.Салтирник (віолончель), С.Коренець-Стахевич (вокал), п. Вальчиківський (духові інструменти). Двічі на рік у школі відбувалися вступні іспити, на яких неодноразово були присутні С.Людкевич і В.Барвінський. Тернопільська філія Музичного інституту відкрилася в 1927 р. [15, с.203].

Панораму концертно-хорового життя Тернопільщини в 1920-ті роки доповнили гастролюючі творчі колективи, одним з яких був Український Наддніпрянський хор, який у 1924 р. побував у Тернополі та Борщеві. Інформацію про відвідини хоровим колективом під керівництвом Дмитра Котка цієї місцевості знаходимо в пресі: “Без шуму і реклами без ніякого підготовлення і ґрунту, а навіть без попереднього контакту з музичними організаціями, явилась на галицькому ґрунті артистична дружина 16 придніпрянських співаків під диригентурою Дмитра Котка <...> виступи цього хору в кількох провінціональних містах викликали справжній ентузіазм” [12]. Оскільки концерти колективу на Тернопільщині були величезною рідкістю, публіка приймала виконавців з великим захопленням.

Ще однією визначною подією цього періоду був виступ у Тернополі В.Авраменка (1895–1981) – українського балетмейстера, хореографа, актора, режисера та педагога. Ось як про це писала преса: “8 вересня Тернопіль мав змогу подивляти нашого самотнього представника національної хореографії Василя Авраменка <...> велика саля “Міщанського братства” була переповнена, що свідчило корисно про standard Тернопільської інтелігенції” [13].

Поява гастролюючих колективів була тісно пов'язана з відкриттям концертних залів у місті, одним з яких було приміщення товариства “Сокіл”, урочисте відкриття якого відбулося 12 січня 1891 р. Згодом, у 1893 р., на цій сцені виступали О.Мишуга та С.Крушельницька, а в 1900 р. М.Менцинський з хором “Тернопільського Бояна” [3].

Особливої уваги заслуговує будівля, споруджена в 1903 році як офіційне приміщення товариства “Міщанське братство”^{*}. Основою організації став чоловічий міщанський хор під керівництвом Івана Чубатого, при якому згодом був заснований аматорський драматичний гурток. Крім просторого концертного залу, була закладена бібліотека, у якій уже в 1904 р. налічувалося понад 400 книг. Це приміщення із часу свого відкриття стало осередком культурного життя міста, адже за період його існування на сцені “Міщанського братства” у

^{*} Нині в цьому приміщенні працює обласна філармонія.

1905, 1911 рр. І.Франко читав свою поему “Мойсей”; у 1915–1917 рр. відбувалися вистави тернопільських театральних вечорів; з 1920-х років щорічно проводили Шевченківські святкування; у 1929 р. Богдан Лепкий декламував уривок з не друкованої ще історичної повісті “Мазепа”, а також виступали мандрівні театри “Руської бесіди”, “Заграви”, у складі яких були відомі актори М.Садовський, М.Заньковецька, К.Рубчак, Й.Стадник, Л.Курбас, М.Бенцаль, В.Блавацький та ін. [2, с.143].

Зміни в політичній площині, що відбулися в 1939 р., позначилися на подальшому розвитку музичного мистецтва. Хорова музика, після приєднання Тернопільської області до СРСР, виконувала ідеологічно-пропагандистську функцію та була засобом вкорінення й реалізації тодішньої ідеології. Для виконання поставленої мети систематично влаштовувалися семінари для керівників самодіяльних гуртків, проведення яких, на думку організаторів, покращувало “ідейно-політичний рівень працівників <...> що сприяло поліпшенню художньої якості самодіяльних виступів” [7]. Крім того, у періодичних виданнях публікувалися твори, рекомендовані для вивчення. Так, у часописі “Радянська Україна” знаходимо хоріві аранжування “Ой Дніпро, Дніпро” і “Визволення” [8].

Важливою подією музичного життя Тернопільщини стала поява в травні 1944 р. обласної хорової капели, організованої Іваном Гіпським* у Кременці. Першими учасниками хору були С.Генсірук, Ф.Пацюркевич, Р.Ключ, М.Матерський, М.Добротвор та інші. При формуванні репертуару особлива увага приділялася класичним творам з опер М.Лисенка, П.Чайковського, Д.Россіні [6; 28; 29].

Хвиля активізації музичної діяльності капели відбулася в 1952 році з приходом нового хорового диригента Миколи Вороняка**. Репертуар колективу поповнився новими творами: “Пісня про Тернопіль” (муз. Д.Покраса, сл. К.Житника), “Над Дніпром” (муз. Г.Жуковського, сл. П.Тичини), “Амурские волны” (старов. рос. вальс, оброб. М.Кюсса), “Весна” (муз. Й.Штрауса, сл. А.Машістова), “Бандура” (муз. Г.Давидовського, сл. народні), “Де ти бродиш, моя доле” (муз. і сл. М.Кропивницького) тощо.

Інноваційною формою роботи було введення в програму концертів, крім хорових творів, й ансамблів: квартети, тріо та дуети. Так, із репертуарного плану капели за 1952 р. дізнаємося, що серед творів чоловічого квартету були: В.Листопадава “Ремісничка бойова”, А.Кос-Анатольського “Ой ти дівчино, з горіха зерня”, народна пісня “Мав я раз дівчиноньку”, Т.Хренікова “Лодочка”; жіночий ансамбль виконував твір М.Лисенка “Пливе човен”, а також дуєт Одарки й Карася з опери С.Гулака-Артемівського “Запорожець за Дунаєм” [11, с.1]. Ураховуючи обмежений обсяг статті, детальне висвітлення багатогранної діяльності хорової капели не може бути здійснене в межах цього дослідження, а тому повинно стати об’єктом окремої наукової розвідки.

Якісно новий етап розвитку хорового мистецтва на Тернопільщині тісно пов’язаний з відкриттям у 1958 р. при музичному училищі відділу хорового диригування та вокалу. Першими викладачами були випускники Львівської та Київської консерваторій В.Нестеренко, Н.Ткач, Н.Хохлова. З наступного 1959/60 н. р. на відділі почали працювати О.Крицак та І.Романко [26]. У формуванні фахівців-хормейстерів велика увага приділялася студентській роботі з хором.

Наведені факти дають підстави для певних висновків. Національно-культурний і просвітницькі рухи в Україні загалом та в Західному регіоні зокрема мали свою динаміку розвитку,

* Гіпський Іван Іванович (08.03.1901–27.10.1978) – педагог, диригент, фольклорист. Навчався в Кременецькому реальному училищі. Закінчив 2-річні музичні курси у Львові (1930) і Варшавську консерваторію (1937, заочно). У 1912–1923 – директор школи в с. Підлісці (нині Кременецького р-ну), 1923–1939 – інспектор Кременецької шкільної канцелярії. Художній керівник і диригент Тернопільської обласної хорової капели, у 1944–1950 – у Кременці. Збирав і впорядковував пісенний фольклор Волині. Рукописна спадщина І.Гіпського зберігається в Кременецькому краєзнавчому музеї. Хорова капела з 1944 до 1950 рр. базувалась у Кременці.

** Вороняк Микола Михайлович (27.12.1922–26.06.1974) – хоровий диригент, композитор. Заслужений працівник культури України (1973). У 1952 р. закінчив Львівську консерваторію. У 1952–1962 рр. – художній керівник і диригент Тернопільської обласної хорової капели. Від 1967 – голова обласного об’єднання самодіяльних композиторів.

певні фази зростання та спаду активності. Із середини XIX століття Тернопіль став помітним культурним центром Галичини, хоча до того часу ще там не існувало музичних колективів й аматорська музика розвивалася у формі салонного та домашнього музикування.

Постійна потреба в об'єднанні дій щодо проблеми відродження національної свідомості привела до появи культурно-просвітницьких товариств: “Просвіта”, “Боян”, “Міщанське братство”, “Рідна школа”, “Союз українок” і молодіжних організацій “Луг”, “Молода громада” та ін. Проведені ними свята, концерти й хорові конкурси стимулювали розвиток аматорського музикування в краї.

Професіоналізація музичної освіти пов'язана з відкриттям філії музичного інституту, де обдарована молодь могла навчатися вокально-хоровому й інструментально-виконавському мистецтву в досвідчених вітчизняних педагогів.

Непересічною подією стало відкриття філармонії та об'єднання навколо неї провідних музикантів області, що привело згодом до створення в 1944 р. першого професійного хору. Найбільш продуктивним періодом діяльності капели були 1952–1962 рр., коли художнім керівником був М.Вороняк. З його появою оновлюється репертуар, організовуються вокальні ансамблі, розширюється географія концертних виступів і покращується професійний рівень хору.

Отже, творча атмосфера, створена хоровими колективами, стала живильним середовищем розвитку музичного мистецтва, а хорова музика інколи навіть у несприятливих історико-соціальних умовах виступала домінуючим чинником і стимулювала рух інших галузей музичного життя Тернопільського краю.

1. Барвінський О. Споми́ни з мого життя / Олександр Барвінський ; упоряд. А. Шацька, О. Федорук ; ред. Л. Винар, І. Гирич. – К. : Смолоскип, 2004. – 528 с.
2. Бойцун Л. Тернопіль у плінні літ / Любомира Бойцун. – Тернопіль : Джура, 2003. – 392 с.
3. Бойцун Л. І линула у Тернополі музика / Любомира Бойцун // Місто. – 2003. – 15 жовт.
4. Бережанська земля : іст.-мемуар. зб. НТШ / ред. В. Лев, В. Стецюк. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1970. – 1028 с.
5. Бучаччина : іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк ; Лондон ; Париж ; Сідней ; Торонто : НТШ, 1972. – 942 с.
6. Войтко В. Він був і вчитель, і пісня, і слава витала над ним : до 110-ї річниці від дня народження І. Гіпського / В. Войтко // Діалог. – 2011. – 8 квіт.
7. Всесірно розвивати художню самодіяльність // Вільне життя. – 1944. – 14 листоп.
8. Всесірно розвивати художню самодіяльність // Вільне життя. – 1945. – 21 жовт.
9. Герман О. М. Діяльність товариства “Просвіта” на Поділлі наприкінці XIX і в першій половині XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / О. М. Герман. – Чернівці, 1995. – 24 с.
10. Державний архів Тернопільської області (ДАТО), ф. 33, оп. 1, спр. 67.
11. ДАТО, ф. р-802, оп. 1, спр. 29.
12. Діло. – 1924. – Ч. 258. – 19 листоп.
13. Діло. – 1924. – Ч. 206. – 17 верес.
14. Дітчук І. На стику Галичини, Волині та Поділля: історико-географічне дослідження формування адміністративної території Тернопільщини / Ігор Дітчук // Історія української географії. – Тернопіль, 2006. – Вип. 13. – С. 62–75.
15. Дзядів С. Український музичний інститут ім. М. Лисенка / Степанія Дзядів // Шляхами Золотого Поділля : регіон. іст.-мемуар. зб. : у 3 т. – Філадельфія, 1983. – Т. 1. – С. 203–205.
16. Дудар П. Тернопільщина: адміністративно-територіальний поділ від X до XX століть / Петро Дудар // Тернопілля'96 : регіон. річник. – Тернопіль : Збруч, 1996. – С. 154–160.
17. Издепська-Новицька М. І. Мистецькі здобутки хорового товариства “Бережанський Боян” / Марія Издепська-Новицька // Тернопіль. – 2009. – № 1. – С. 125–130.
18. Издепська-Новицька М. І. Просвітницька діяльність хорових гуртків у Західному Поділлі в 20–30-х роках XX століття / Марія Издепська-Новицька // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. – Тернопіль ; К., 2005. – Вип. 2. – С. 56–61.
19. Издепська-Новицька М. І. Просвітницька діяльність хорового товариства “Тернопільський Боян” у 20–30-х рр. XX ст. / Марія Издепська-Новицька // Хорове мистецтво України та його подвижники : матеріали І міжнар. наук.-практ. конф. – Дрогобич, 2011. – С. 119–128.
20. Зборівщина : іст.-мемуар. і літ. зб. / Наук. т-во ім. Т. Шевченка. – Торонто ; Нью-Йорк ; Париж ; Сідней, 1985. – Т. XXXVIII. – 1020 с.

21. Кобрин Н. Принципи та форми музичної діяльності товариства “Просвіта” у Східній Галичині / Наталія Кобрин // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – Вип. 3. – С. 267–274.
22. Кройтор Ю. Понад півстоліття у культурі Тернопілля / Юліан Кройтор. – Тернопіль : Тернограф, 2008. – 128 с.
23. Медведик П. К. Діячі української музичної культури. (Матеріали до біобібліографічного словника) / Петро Медведик // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – Т. ССХХVI. – С. 474.
24. Олексін Г. Церква та духовне мистецтво в утвердженні національної культури. (Тернопільщина кінця XIX – початку XX ст.) / Галина Олексін // Духовна музика в контексті сучасного хорового виконавства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Кременець ; Тернопіль, 2008. – С. 78–85.
25. Ороновський А. Історичний огляд творчої діяльності хорової капели “Галичина” м. Тернополя / Анатолій Ороновський // Хорове мистецтво України та його подвижники : матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. – Дрогобич, 2011. – С. 267–273.
26. Рапіта М. З історії диригентсько-хорового відділу / Михайло Рапіта, Іван Романко // Соломія. – 1998. – № 5. – Квітень.
27. Теревельська земля : іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1968. – 1248 с.
28. Чернихівський Г. Гіпський Іван / Гаврило Чернихівський // Русалка Дністрова. – 1998. – № 13. – Липень.
29. Чернихівський Г. І вічна музика звучала / Гаврило Чернихівський // Кременецький вісник. – 2001. – 6 квіт.
30. ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 25, спр. 1749.
31. Шуль-Бевська І. Діяльність аматорських хорових колективів у Західному Поділлі (кінець XIX – перша третина XX століття) / Ірина Шуль-Бевська // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. – Тернопіль ; К., 2005. – Вип. 1. – С. 47–51.

В статтє освещается генезис и основные этапы развития хорового искусства в современной Тернопольской области, которые формировались под влиянием комплекса специфических регионотворческих факторов. Рассматривается процесс перехода от любительства к профессионализму хорового искусства, который связан с открытием специализированных учебных заведений в регионе. Анализируются культурные сферы функционирования хоровой музыки в период II пол. XIX–XX вв.

Ключевые слова: хоровая музыка, региональная культура, Тернопольщина, музыкальное искусство, хоровые коллективы.

The article covers the genesis and main stages of development of choral art in the territory of modern Ternopil region formed under the influence of complex specific factors. The process of transition from amateur to professional choral art, which is associated with the opening of specialized educational institutions in the region. Analyze the cultural sphere of functioning of choral music during the second half. XIX–XX centuries.

Key words: choral music, regional culture, Ternopil region, musical art, choirs.

УДК 7.84.4

Ірина Романюк

ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДУМ У КОНТЕКСТІ ЕПІЧНОЇ ФОРМУЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано формульність як одну з характерних стильових особливостей українських дум. Проведено аналіз словесних і музичних формул думового епосу.

Ключові слова: епічна формульність, ритмомелодичні формули, парадигматичний аналіз.

Формульність епосу (іншими словами, “типові місця” або “loci communis”) була предметом досліджень багатьох учених минулого та сучасності.

Американські науковці Мілман Перрі і його учень Альберт Лорд, досліджуючи походження гомерівського епосу, намагалися з’ясувати, як оповідач запам’ятовує таку неймовірну кількість тексту. При цьому аналізувалася жива сербсько-хорватська усна епічна традиція. У результаті виявилось, що є певні формули, використовуючи які, оповідач щоразу ніби заново створює текст [9]. Теорію А.Лорда застосовували дослідники на прикладах епічної поезії різних народів. Не стали винятком унікальні за своєю формою, мелосом українські думи.